

SOSYOLOGCA

TEMMUZ-ARALIK 2020 CİLT:10 SAYI: 20

ISSN: 2146-5207

BÜYÜK ORTA DOĞU PROJESİ VE SORUNLARI: KAOS COĞRAFYASI

Yiğit Kaytmaz

Özet: Ortadoğu, fizikî-coğrafi bir kavram olmaktan ziyade kültürel farklılık ve zıtlığı ifade etmek üzere kullanılmaktadır. Bu anlamda, onu kullanan kültürel, siyasî, stratejik ve ekonomik çevreler ile içinde bulunulan konjonktür ve bağlama göre anlam, içerik ve boyutları değişebilmektedir. Bu çalışma ile, Büyük Orta Doğu Projesi'nin yaratmış olduğu sorunlar tespit edilecektir. Bu anlamda çalışma, Büyük Orta Doğu Projesi'nin geniş çaplı anlaşılması açısından literatüre önemli bir katkı sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Büyük Orta Doğu Projesi, Altı Gün Savaşları, İsrail-Arap Savaşı, Camp David Anlaşması.

THE GREAT MIDDLE EAST PROJECT AND PROBLEMS: CHAOS GEOGRAPHY

Yiğit Kaytmaz

Astract: The Middle East is used to express cultural difference and contrast rather than a physical-geographic concept. In this sense, its meaning, content and dimensions may change according to the current conjuncture and context, as well as the cultural, political, strategic and economic environments that use it. With this study, the problems created by the Great Middle East Project will be determined. In this sense, the study will make an important contribution to the literature in terms of understanding the Great Middle East Project in a wide scale.

Keywords: Great Middle East Project, Six Day Wars, Israel-Arab War, Camp David Agreement.

BÜYÜK ORTA DOĞU PROJESİ VE SORUNLARI: KAOS COĞRAFYASI

Yiğit KAYTMAZ

Yeni dünya düzenini doğru bir biçimde ele almak için bölgedeki dengele-ri ve yaşanan gelişmeleri dikkatlice incelemek gerek. Büyük Orta Doğu Projesi'nin detaylarını tarihe dayandırmak adına bölgede krize sebep olan Altı Gün Savaşları, İsrail-Arap Savaşı ve Camp David Anlaşması'nın büyük bir önemi var. Orta Doğu'daki ülkeler içerisinde ve aynı zamanda Batı ve SSCB'nin etkisi dolayısıyla bölgedeki tansiyon 1967 yılında üst seviyeye çıktı. Bunun sebebi ise o dönem Sovyetler Birliği ile yakın olan Mısır ile ABD ve Batı ile yakınlaşan İsrail arasında yaşanan Altı Gün Savaşları'ydı. 1960'larda Araplar ile İsrail arasında yaşanan çatışmaların patlak noktası olarak da tanımlanan bu savaşın aktörleri İsrail ile komşuları Mısır, Suriye ve Ürdün'dü. Dönemin Mısır Devlet Başkanı Nasır, müttefikleriyle İsrail'e savaş açtı fakat İsrail'in 5 Haziran 1967 sabahı 07:40'ta havadan müdahalesiyle savaşın seyri değişti. Sayıca üstün olan Mısır-Suriye ve Ürdün beklemediği bir mağlubiyet alırken, o dönemden sonra İsrail'in kara sınırı da neredeyse dört katına çıktı.

Üstelik bölgede istenmeyen bir ülke olarak varlığı hiçbir zaman onaylanmayan İsrail, 1967'deki Altı Gün Savaşı ile meşruiyetini ilan ederek Orta Doğu'daki rakiplerine önemli bir mesaj verdi. İsrail ile Mısır başta olmak üzere Arap ülkeleri arasındaki gerilim 1973'teki Arap-İsrail Savaşı ile tekrar patlak verdi. 1967'deki savaşın ardından Sina Yarımadası'nı ve Doğu Kudüs'ü kaybeden Arap dünyasının yaşadığı şoku atlatmak için İsrail'den bu toprakları alması için düğmeye basıldı. 1967'deki mağlubiyetin ardından istifa eden fakat halkın isteğiyle tekrar göreve gelen Nasır'ın 1970'te hayatını kaybetmesinin ardından göreve gelen Cumhurbaşkanı Enver Sedat ile Suriye'de yakın zamanda ülkenin liderliğine oturan Baas Partisi'nden Hafız Esad ortak bir operasyon düzenledi. 6 Ekim 1973'te Mısır ve Suriye, İsrail'e saldırı düzenledi. Özellikle saldırı İsrail için önemli bir gün olan Yom Kippur günü gerçekleşmesi için planlanmıştı. Enver Sedat, Suriye lideri Hafız Esad'la birlikte sürpriz saldırıyı Yahudiler için yılın en kutsal günü olan ve 25 saatlik oruç ve

yoğun dualarla geçen Yom Kipur gününde 6 Ekim 1973 tarihinde yaptı. Fiiilen İsrail ile savaşın içinde olan Mısır ve Suriye'ye diğer bölge ülkeleri de destek verirken ABD ve Batı, İsrail'in yanında kendini konumlandırmıştı. Buna rağmen İsrail başta büyük darbe aldığı savaşta dengeyi eşitlemeyi başardı.

Sovyetler Birliği ise Birleşmiş Milletler'e barış gücü gönderme çağrısında bulundu fakat bu öneri beklenen yanıtı alamayınca SSCB tek başına bölgeye asker göndereceğini duyurdu. Fakat bu gelişme üzerine Birleşmiş Milletler bölgeye askeri barış gücü göndererek savaşı durdurdu. Savaşın ardından ABD resmi olarak İsrail'i müttefiki ilan ederken Mısır da 1977'de Sovyetler Birliği ile olan bağı koparma kararı aldı. Dönemin Devlet Başkanı Enver Sedat, 14 Mart 1977 günü Mısır'ın parlamentosu olan Halk Meclisi'nde yaptığı konuşmada, 27 Mayıs 1971 tarihli ve Mısır ile Sovyetler Birliği arasındaki 'Dostluk ve İş Birliği Anlaşması'nın feshini meclisten istedi. Halk meclisi 15 Mart'ta alınan kararla bu anlaşmayı resmen feshetti. Halk Meclisi Sovyetler Birliği'ne ait donanmaların Mısır'daki limanlardan yararlanmasını sağlayan anlaşmayı da feshederek ilişkileri mümkün olduğu kadar düşük seviyeye çekti.

Tüm bunlar yaşanırken Enver Sedat 19 Kasım 1977'de İsrail'i ziyaret etti ve 20 Kasım'da Kudüs'te bulunan İsrail parlamentosunda konuştu. Sedat, bölgeye kalıcı barış getirmek için barış yapmaya istekli olduğunu fakat bunun gerçekleşmesi için İsrail'in işgal ettiği topraklardan çekilmesi gerektiğini ifade etti. Sedat'ın açıklamalarına İsrail'den de olumlu yanıt gelince etkisi hala günümüzde de hissedilen Camp David Anlaşması'na götüren süreç başlamış oldu. 5-17 Eylül 1978'de görüşmeler başlarken 17 Eylül'de Mısır ve İsrail, ABD'nin tanıklığında Camp David Anlaşması'nı imzaladı. İki çerçeve anlaşmadan biri bölgeye barışı getirecek unsurları vurgularken ikincisinde İsrail ile Mısır arasındaki ilişki ve özellikle Filistin'in durumu ortaya konmuştu. Mısır'ın ABD ve Batı'ya yakınlaştığı süreçte elde ettiği bir diğer kazanım İsrail'in Sina Yarımadası'ndan ayrılacak olmasıydı. Zira Filistin konusu başta olmak üzere anlaşma Orta Doğu'da Mısır'a olan tepkileri artırdı. Gazze ve Batı Şeria'daki Müslümanlara özerklik vermeye yanaşmayan İsrail, bu topraklardan çekilmedi. Camp David Anlaşması sonucunda İsrail'in Batı Şeria, Gazze Şeridi ve Golan Tepeleri'nden çekilmemesi bölgedeki diğer ülkelerin Mısır'a sırt çevirmesine sebep oldu. O dönemde Mısır ile bölge ülkeleri arasında yaşanan gerilim sonucunda birçok ülke Mısır'dan diplomatik temsilciliklerini çekmiş ve ekonomik olarak da ambargo uygulamaya başlamıştır. O dönemde toplanan Arap Birliği, Mısır ile siyasi ilişkilerin kesilerek büyükelçilerin geri

çekişmesine, Mısır'ın Arap Birliği üyeliğine son verilerek Arap Birliği'nin merkezinin Kahire'den Tunus'a taşınmasına karar verildi.

Mısır için satır aralarında yer almayan en büyük kazanım ise hiç kuşkusuz ABD ve Batı ile olan yakınlaşmadır. Camp David Anlaşmaları'nın ardından ABD önderliğindeki Batı müttefiki olarak Mısır'ı göstermeye başladı ve Kahire yönetimi destekleyeceğini duyurdu. Batı'nın Mısır'a yaptığı bu destek hem ekonomik hem de askeriydi. Böylelikle yeni dünya düzeninde Mısır'ın tek kutuplu dünya siyasetinde ABD'nin yanına Altı Gün Savaşı ve Arap Savaşı'nın ardından masaya oturulan Camp David Anlaşması'yla geçtiği söylenebilir. İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesi ile ABD ve Sovyetler Birliği arasında başlayan Soğuk Savaş döneminde, ABD ve Sovyetler Birliği'nin dünyaya egemen olabilmek amacıyla başlattıkları silahlanma yarışı bu iki ülkeyi gerek ideoloji ve gerekse ekonomi alanında iki büyük rakip, hatta iki düşman haline getirdi. Silahlanma ve uzay teknolojisi konusunda yarışa giren, zamanın bu iki güçlü ülkesinden ABD liberal ekonomi kurallarını uygulayan bir ülkeydi. Buna karşılık Sovyetler Birliği, planlı ekonomi uygulamaları ile ekonomik üstünlük sağlamaya çalışmaktaydı. Ekonomiler arası bu rekabette, liberal ekonomi politikaları uygulayan ABD üretim verimliliğinde Sovyetler Birliği'ni açık farkla geçti. ABD'nin ekonomide sağladığı bu önemli üstünlük, Sovyetler Birliği'nin çöküşünde önemli rol oynadı. Nükleer silahlanma ve uzay araştırmalarına çok para harcayan Sovyetler Birliği, zayıf ekonomisi nedeniyle 1991 tarihinde dağıldı. Böylece ABD ile Sovyetler Birliği arasındaki Soğuk Savaş ABD'nin üstünlüğü ile sona erdi.

Soğuk Savaş döneminde ABD'nin Sovyet Rusya'nın ideolojik yayılmacı politikalarına karşı uyguladığı dinci ve milliyetçi politikalar ve özellikle bu politikalar içerisinde siyasal İslam'ın kullanılması beraberinde daha sonraki yıllarda bütün dünyayı etkileyecek oluşumlara yol açtı. ABD ve Batılı diğer gelişmiş ülkeler siyasal İslam'a dayalı diktatörlükleri destekledikleri gibi, pek çok komünizm karşıtı İslamcı darbeleri görmezden geldiler ve üstü kapalı bir şekilde bu darbecilerin arkasında durdular. Komünizmi engeller gerekçesi ile Siyasal İslam'ın silahlı bir şekilde örgütlenmesini desteklediler. Afganistan'da El Kaide'yi yaratırlarken, Filistin'de HAMAS'ın oluşumuna yeşil ışık yaktılar. Özetle ABD ve diğer batılı ülkeler komünizmin gelişimini engellemek adına siyasal İslam'ı operasyonel alanda sorumsuzca kullandılar.

Soğuk Savaş'ın bitmesi ve Sovyetler Birliği'nin dağılması ile birlikte dünya siyasetinde çift kutuplu sistemden tek kutuplu sisteme geçiş yapıldı. Bu yeni dünya düzeninde internetin de devreye girmesi ile birlikte küreselleşme

ve yeni dünya düzeni denilen olgular ön plana çıktı. ABD'nin dünyaya egemen tek güç haline geldiği bu sistem içinde dünya stratejisinin ana çizgileri Samuel P. Huntington tarafından çizildi. Huntington, ABD'nin dünya liderliğini devam ettirebilmesi için kendisine yeni düşmanlar yaratması gerekliliğine inanıyordu. Komünizm tehlikesi ABD'ni önemli bir küresel güç yapmıştı. Bu tehlikenin ortadan kalkması ile birlikte ABD lider ülke konumunu kaybedebilirdi. Örneğin Çin'in yükselişini ABD için büyük bir tehlike olarak görüyordu Huntington. Çin'in Doğu ve Güneydoğu Asya'da egemen güç olması Amerikan çıkarlarına ters düşecek ve ABD lider ülke statüsünü de kaybedebilecekti. Fakat Huntington'un saptadığı tek düşman Çin değildi. İslami güç de ABD için büyük tehlikeydi. Bu nedenle İslam ülkelerinin kendi değerlerine bağlı kalmasını, bu ülkelerin şeriatla yönetilmesi gerektiğini ileri sürüyordu. Huntington Atatürk'ün kurduğu laik ve batılı Türkiye Cumhuriyeti modelini de reddederek, İslam dünyasının lideri olabilmesi için Türkiye'nin bu modeli terk etmesi gerektiğini dahi savundu. Huntington ve benzeri stratejistlerin belirlediği ABD'nin yeni dünya stratejisi ekonomik, sosyal, bilim ve teknoloji alanında geri kalmış olan Müslüman ülkelerin batılı değerlere sırtını dönmesini sağlayarak her yönden ilerlemelerini engellemektir. "Huntington, Batı'nın insan hakları ve kadın hakları konularındaki değerlerini, Müslümanlar tarafından kaçınılması ve sakınılması gereken emperyalist değerler olarak vurguluyordu. Asıl yapmaya çalıştığı İslam âleminin, Batı'nın ulusal egemenlik ve bağımsızlık gibi değerlerini benimsemesini önlemek, bunların Batı'nın sömürgeci emperyalizmine karşı kullanılmasını engellemek ve Müslüman ülkelerin Batı denetiminde kalmasını sağlamaktır."

Tarih boyunca birçok liderin hayalini kurduğu yeni dünya düzenini Soğuk Savaş'ın ardından ilk kez dile getiren isim dönemin ABD Başkanı George Bush oldu. Bush, Irak'ın Kuveyt'i işgal etmesinden sonra, 30 Ağustos 1990 tarihinde düzenlediği 59. basın toplantısı sırasında bu kavramı ortaya atmış ve daha sonrasında da bunu sık sık dile getirmiştir. Bush, bu toplantıda bir soruya verdiği cevapta Soğuk Savaş'ın bitmesinin, dünya refahı için sorunların çözümünde yeni dünya düzenine ulaşmak için bir şans olacağını düşündüğünü ifade eder. Keza Bush aynı konuyu, Mısır'ın Devlet Başkanı Hüsnü Mübarek'le Mısır'da yaptığı görüşmenin ardından basın mensuplarının karşısına çıkarak açıkladı. Bush, 'yeni dünya düzenini' gündeme getirmiştir. Bush 1990'da yaptığı toplantıda yeni dünya düzeni hakkında, 'Büyük küçük tüm ulusların barış içerisinde ve onurlarıyla yaşama hakkının olduğu bir dünya' şeklinde bir açıklama yapmıştır.

Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle beraber, şiddetli iç çatışmalar (bunların sonucu olan sivil savaşlar, mülteci akını, askeri ve insani müdahaleler) istikrarlı ve barışçı uluslararası düzene gittikçe daha hızlı bir tehlike oluşmuştur. İki kutuplu bir sistemden böyle bir duruma geçişin hızlanması teknoloji ve ortak ekonomiyle gerçekleşti. Küreselleşme olarak bilinen bu yeni sistem sayesinde farklı coğrafyalar birbirlerinden fiziki anlamda uzak olsa da sosyal ve ekonomik açıdan birbirleriyle aynı konumda yer aldı. İki kutuplu bir dünya düzeninden tek kutuplu bir düzene geçişte bölgede hakimiyet kurma çabası içine giren ABD ve Batı, bölgede bir dengesizlik unsuru oluşturarak, dengesizlik düzeni adının verilebileceği bir siyaset izledi. Batı böylelikle bölgedeki bazı ülkeleri sınıflandırıp gruplayarak bunlara arasında çatışma ve aynı grupta olanlar arasında da bir birliktelik yaratmaya çalıştı. Bu sayede Batı, bölgedeki ilişkileri aracılığıyla hem denetim hem de yönetim sağlamayı hedefledi.

Tarihin başından beri Orta Doğu gündemde olan bir coğrafyadır. İlk olarak 1902 yılında Amerikalı Deniz Stratejisti Alfred Thayer Mahan tarafından kullanılan bu kavram o dönem Arabistan ile Hindistan arasındaki bölgeyi işaret etmek için kullanılmıştı. Mahan'dan sonra aynı dönemde Hindistan'da Kral naibi olan Lord Curzon, ilk defa 1911'de Hindistan'a yakın yerleri ifade etmek için resmi konuşma ve belgelerde "Ortadoğu" kavramını kullanarak ona yarı resmi bir nitelik kazandırdı. Orta Doğu kavramının farklı sınırları ve farklı yaklaşımları vardır. Bu farklılık ve belirsizlik bölge üzerindeki Batı politikalarının bir ürünü olarak gösterilebilir. En geniş kapsamı Balkanlardan Kuzey Afrika'ya Afganistan'dan Kafkaslar'a kadar olan bir kapsayıcılığı olan bir tanımdan bahsedilebilir. Her ne kadar coğrafi olarak tanımlanan bir bölge olarak Orta Doğu adı verilse de bu kavram aslında Batı'nın bölgeye siyasi yaklaşımını gözler önüne serer. Zira Akdeniz kıyısındaki Türkiye, Suriye, Mısır, İsrail, Lübnan devletleri ile Arabistan, Irak ve İran'ı kapsayan alan Orta Doğu içerisine alınmakta ve Orta Doğu terimi çoğunlukla Yakındoğu adıyla ifade edilen bölgenin tamamı için kullanılmaktadır. Farklı kaynaklara göre farklı tanımları olan Orta Doğu ile ilgili Kuzey Afrika'dan Hindistan arasındaki bölgeyi işaret eden görüşler de mevcut, Fas'tan başlayarak Pakistan'a oradan Suudi Arabistan'a ve Türkiye'nin de dâhil olduğu bir bölge içerisinde alanlar da siyaset sahnesinde yer alıyor. Farklı kullanımlar ve kapsamın değişkenliği dikkate alınmak şartıyla bugün Ortadoğu kavramının dar anlamda Türkiye, İran, Mezopotamya, Arap Yarımadası, Körfez ülkeleri ve Mısır'ı içine alacak şekilde kullanılmakta olduğunu söylemek mümkündür.

Bütün bu değerlendirmelerden de anlaşıldığı gibi, fizikî-coğrafi bir kavram olmayan Ortadoğu, daha çok kültürel farklılık, ayırım ve hatta zıtlığı ifade etmek üzere kullanılmakta; bu itibarla da onu kullanan kültürel, siyasî, stratejik ve ekonomik çevreler ile içinde bulunulan konjonktür ve bağlama göre anlam, içerik ve boyutları değişebilmektedir. İngiltere'nin bölge üzerindeki sömürsüyle birlikte gündeme gelen Orta Doğu kavramı, zaman içerisinde dünyanın söz sahibi ülkeleri tarafından tekrar tekrar yeni tanımlamalar ve yeni sınırlarla tanıtıldı. Bunun son örneği olarak Büyük Orta Doğu kavramını gösterebiliriz. ABD'nin gündeme getirdiği Büyük Orta Doğu ve Kuzey Afrika Girişimi olarak lanse edilen ve Büyük Orta Doğu Projesi olarak da bilinen bu girişimle birlikte Orta Doğu üzerindeki stratejik yaklaşımlar da belirlenmiş oldu. Orta Doğu'nun Batılı ülkeler için en büyük önemi ise petrol ve yeraltı zenginlikleridir. Zira Orta Doğu enerji kaynaklarının önemli bir merkezi konumunda. Hem üretim sürecinde hem de ihracat sürecinde Orta Doğu'daki ülkeler dünyanın ilk sıralarında yer alıyor. Zira OECD'nin 2006 verilerine göre dünya petrol rezervinin %62'si doğal gaz rezervinin %40'ı Orta Doğu'da. Bunun da %99'u Körfez bölgesinde bulunuyor.

Tüm dünyayı etkisi altına alan ve insanlar arasında korku ve dehşet yaratan terör olayları ile, Büyük Orta Doğu Projesi (BOP) olarak adlandırılan "Genişletilmiş Orta Doğu ve Kuzey Afrika Bölgesi ile Müşterek Bir Gelecek ve İlerleme İçin Ortaklık" projesi de tekrar gündeme gelerek, bu projenin olumlu ve olumsuz etkilerinin ne olduğu konusu tekrar tartışılmaya başlanmıştır. Zengin yer altı kaynaklarına ve jeopolitik değerlere sahip Orta Doğu'da bulunan az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler üzerinde baskı kurarak, Orta Doğu'yu büyük sınırlar içinde ele alan pek çok yaklaşım ve proje geliştirilmiştir. Özellikle enerji kaynaklarının varlığı bölgeyi vazgeçilemeyecek derecede önemli yapmaktadır. Noam Chomsky'nin bu konuyla ilgili şu yorumu Orta Doğu'nun batılı ülkeler için niçin vazgeçilemez olduğunu gayet iyi anlatmaktadır. "Körfez bölgesinin en büyük enerji kaynaklarına sahip olduğu uzun süre önce anlaşılmıştı. Bu karşılaştırılmaz bir stratejik kaynak ve büyük bir zenginliktir. Kim bu bölgeyi kontrol edebilirse, yalnızca muazzam bir zenginliğe sahip olmakla kalmaz, aynı zamanda dünya üzerinde de çok güçlü bir etkiye sahip olur. Çünkü enerji kaynaklarını kontrol eden ülke, elinde önemli bir silah olan ülkedir. ABD İngiltere'nin Orta Doğu'da kurduğu yapıyı devraldı ve temel ilke olarak bu yapıyı sürdürdü. Temel ilke, batının (öncelikle ABD'nin) bu bölgede olup bitenleri kontrol etmesidir. Bu temel ilke çerçevesinde, zenginliğin batıya akması gerekir ki, burada da öncelik

ABD ve İngiltere'nindir. Bu iki ülkenin enerji şirketleri ve yatırımcıları, ayrıca Körfez ülkelerinin dolaşıma soktukları petro-dolarlara büyük ölçüde bağımlı olan ABD Hazinesi için önemli olan bu akışın durmamasıdır. Karların batıya akması ve iktidarın Washington'da kalması. Temel ilke budur."

Günümüzde gündemde olan BOP da aslında çok eski bir projedir. Örneğin, 1970'li yıllarda ABD tarafından Sovyet Rusya'nın Orta Doğu'daki gelişimini engelleyebilmek amacıyla oluşturulan "yeşil kuşak" projesi de bir tür BOP'dur. Yeşil Kuşak projesi kapsamında Orta Doğu'daki Müslüman ülkeleri komünizme ve dolayısıyla Sovyetler Birliği'ne karşı kıskırtan ABD, komünizmin yayılmasını önlemek adına radikal İslam'ın gelişip serpilmesine göz yummuş, hatta bu tür hareketlere destek vermiştir. ABD'nin bu ve benzeri eski projelerinin bir benzeri olan BOP, aslında ABD'nin 1990'lı yıllarda teröre maruz kalmaya başlamasıyla doğmuş bir projedir. Gerçekten de 1998 yılında Kenya ve Tanzanya'daki ABD elçiliklerinin havaya uçurularak 224 kişinin ölmesi ve 5000'den fazla insanın yaralanması ve 2000 yılında da Yemen açıklarında ABD savaş gemisine düzenlenen intihar saldırısı ABD'nin küresel terörizmi, kendisine yönelik en büyük tehdit olarak değerlendirmeye başlamasıyla sonuçlandı. Bu terör olaylarından sonra, 11 Eylül 2001'de El-Kaide'ye bağlı teröristler tarafından kaçırılan yolcu uçaklarının ABD'nde farklı hedeflere intihar saldırıları düzenlemesiyle 2.996 kişi yaşamını yitirdi. Milyonlarca dolarlık maddi hasar meydana geldi. ABD ile birlikte tüm dünyada korku ve dehşet yaratan bu küresel terörizm eylemi, ABD ve diğer batılı ülkeler tarafından medeniyetler çatışmasının tezahürü şeklinde yorumlandı. ABD Başkanı George W. Bush 11 Eylül saldırılarını gerekçe göstererek terörizmle savaş kampanyası başlattı. NATO üyesi olan tüm ülkelerin ABD liderliğinde katıldıkları bu askerî harekât kapsamında, özellikle Orta Doğu'da bulunan, terörist olduğuna inanılan veya kökten dinci İslami örgütlere destek verdiğiğine inanılan Müslüman ülkeler hedef alındı. BOP ile ilişkilendirilen ülkeler şunlardı: Afganistan, Pakistan, İran, Yemen, Umman, Birleşik Arap Emirlikleri, Katar, Bahreyn, Suudi Arabistan, Kuveyt, Irak, Suriye, Ürdün, Filistin, Mısır, Lübnan, Sudan, Moritanya, Fas, Cezayir, Tunus ve Libya. İlk listede BOP ile ilişkilendirilen ülkeler arasında yer alan demokratik ve laik Türkiye, daha sonra bu listeden çıkarılarak "demokratik ve ılımlı İslami ülke" olduğu görüşüyle, ABD tarafından model ülke olarak lanse edildi.

11 Eylül 2001 terör saldırısından sonra Amerikan Kongresi tarafından kurulan 11 Eylül Komisyonu "The 9/11 Commission Report" adı altında bir rapor hazırladı. Rapor' da özetle, ABD'nin Müslüman ülkelerle iyi ilişkiler

kurarak onların ekonomi, eğitim ve demokratik yönlerden kalkınmasını sağlayacak çalışmalarda bulunması önerilirken, ABD'nin güvenliği için hükümetin gerekli tüm önlemleri de ivedilikle alması hususu ayrıntılı bir şekilde belirtiliyordu. Söz konusu bu 11 Eylül Komisyon Raporu'yla paralel olarak, ABD Başkanı George W. Bush da, BOP kapsamında belirlenen ülkelerin demokratik yönetime sahip olmadıklarını, bu nedenle İkinci Dünya Savaşı'nda Almanya ve Japonya'ya yapıldığı gibi bu ülkelere de demokrasi götürüleceğini ileri sürdü. Fakat Bush'un bu söylemini eleştiren Emre Kongar'ın tezi de oldukça ilginçtir: "Unutmamak gerekir ki, Almanya ve Japonya yeterince endüstrileşmiş ülkeler olarak demokrasiyi kurmaya ve geliştirmeye elverişli bir ortama sahiptiler. Oysa Orta Doğu coğrafyası, özellikle Orta Doğu bölgesi, henüz tarım dönemi aşamasında, aşiret ve mezhep esasına göre örgütlenmiş toplumsal yapılardan oluşmaktadır. Yani bu durumda bölgeye dışardan demokrasi ithal etmek, mevcut toplumsal ve ekonomik yapı içerisinde pek mümkün görülmemektedir. Bu durumda, fiilen meydana gelecek durum Amerika Birleşik Devletleri'nin bu bölgedeki askeri ve siyasi egemenliği olacaktır." Gerçekten de, ABD'nin kendi iç güvenliğini sağlamak amacıyla 11 Eylül terör eyleminden sonra başlattığı Büyük Orta Doğu Projesi, hayal kırıklığı yaratarak, anlamsız yere binlerce masum insanın ölmesine, yaralanmasına ve yaşadığı toprakları terk etmesine neden olmuştur. Ayrıca BOP uygulamaları küresel terörizmin daha da yoğunlaşması sonucunu doğurmuştur.